

УДК 343.6
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2024.19>

Ю. О. Ткач
orcid.org/0000-0003-4078-7509
ад'юнкта кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОКАРАННЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНОГО ЗАКОНОМ ПОРЯДКУ ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ АНАТОМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Постановка проблеми. Пріоритетним правом кожної людини, проголошеним Конституцією України, є право людини на життя. Досліджуючи питання трансплантації анатомічних матеріалів людини, фахівці виявляють серйозні морально-етичні та медично-правові проблеми, адже і донори і реципієнти мають рівні права на життя і охорону здоров'я. Захист державою цих прав вимагає ретельного законодавчого врегулювання питань трансплантації анатомічних матеріалів людини. З огляду на те, що медицина у напрямку трансплантації стрімко розвивається, а суспільний інтерес до питань трансплантації зростає (особливо зараз, під час війни, коли збільшується кількість людей, які внаслідок поранень, травм, опіків потребують пересадки того чи іншого органу), законодавство у сфері трансплантації потребує вдосконалення порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини (зокрема, у питаннях покарань за порушення цього порядку). Цим обумовлена необхідність подальших досліджень цих питань кримінальним правом як наукою.

Оцінка стану літератури. Питання, пов'язані з кримінальною відповідальністю за незаконне вилучення органів і тканин людини, досліджували В. О. Глушков, І. І., Мислива, А. В. Мусієнко, С., Г. В. Чеботарьова, І. В. Кирилюк, Г. І. Капуста та інші науковці. Завдяки цим працям окреслено коло проблем щодо покарань за встановлений порядок застосування трансплантації. Кримінально-правову охорону трансплантації досліджували сучасні вітчизняні учені (праці О. О. Володіної, О. О. Дудорова, О. В. Процюка, М. І. Хавронюка та ін.). Кримінально-правову характеристику незаконної трансплантації виклала у своїй монографії О. О. Мислива. Серед зарубіжних досліджень незаконної трансплантації виокремлює праці N. Kala та T. Adido. В Україні проблеми, пов'язані з притягненням до кримінальної відповідальності за незаконну трансплантацію, ще не систематизовані та потребують подальшого наукового аналізу і законодавчого вдосконалення.

Мета статті полягає у дослідженні законодавчих норм щодо покарань за порушення порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини для виявлення прогалин та пропонування шляхів удосконалення цього порядку.

Завдання статті. Для досягнення поставленої мети в рамках статті визначено наступні завдання:

- провести аналіз праць українських вчених та законодавства України щодо порушення встановленого законом порядку застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини та призначення відповідної міри покарання за ці злочини;
- визначити коло злочинів, пов'язаних із порушенням встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини, які ще не достатньо врегульовані в українському законодавстві;
- визначити коло питань для подальшого обговорення науковцями з метою пошуку рішень для вдосконалення українського законодавства у питаннях кримінальної відповідальності за злочини у сфері трансплантації.

Виклад основного матеріалу. Порівняно з міжнародним досвідом, стан трансплантології в Україні перебуває на початковій стадії: щороку в Україні фіксується до 200 трансплантологічних операцій. Але й при такій невеликій кількості трансплантацій суспільство стикається з великим колом проблем, пов'язаних із незаконним вилученням органів і тканин шляхом примушування, обману, погроз, зловживань, умисних порушень встановленого порядку трансплантації, незаконною торгівлею вилученими матеріалами, убивствами з метою вилучення матеріалів та безліччю морально-етичних і медично-правових питань, що потребують законодавчого врегулювання.

Міжнародні медично-правові питання трансплантації регулюються рекомендаціями ВОЗ та Директивами Євросоюзу: наприклад, Директивою ЄС № 2010/45/ЄС «Про стандарти якості та безпеки людських органів, призначених для трансплантації» від 2010 року [2].

У квітні 2014 року Україна підписала угоду з Європейським Союзом [16], чим поклала на себе зобов'язання щодо наближення вітчизняного законодавства до європейських правових норм. Відтоді Україна почала врегульовувати законодавство і у сфері трансплантації. Сьогодні в Україні медично-правові норми щодо трансплантації анатомічного матеріалу людини регулюються наступними законами та нормативними документами:

– Конституція України;
 – окремі норми Цивільного кодексу України (наприклад, ч. 4 ст. 289 «Право на особисту недоторканність», ст. 290 «Право на донорство» та інші) [17];

– Кримінальний кодекс України (ст. 143, яка визначає види порушень встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини; ст. 144, яка визначає поняття «насильницьке донорство» і кримінальну відповідальність за нього; а також статті про ненадання допомоги хворому медичним працівником, неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником, неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, незаконну лікувальну діяльність, порушення прав пацієнта, незаконне проведення дослідів на людину, незаконне розголошення лікарської таємниці та інші) [4];

– Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» 2018 року [11] (врегульовує норми щодо умов і порядку трансплантації);

– Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» 1993 року (с. 47 «Трансплантація анатомічних матеріалів людини», ст. 52 «Визначення незворотної смерті людини та припинення активних заходів щодо підтримання життя пацієнта») [9];

– Наказ МОЗ України «Порядок констатації та діагностичні критерії смерті мозку людини» від 09.11.2020 № 2559 [7];

– Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації, затверджене наказом МОЗ України від 29.11.2002 № 432 (система складається з багатьох реєстрів, що фіксують анатомічні матеріали, біоімпланти, донорів і реципієнтів, згоди та незгоди на донорство, виконані трансплантації, установи з дозволом на трансплантологічну діяльність, та інші) [12];

– та інші нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та МОЗ України.

Порушення норм законів щодо трансплантації передбачає певну кримінальну відповідальність. Так, за злочинні дії, які порушують встановлений порядок вилучення анатомічних матеріалів людини, стаття 143 КК України фіксує кримінальну відповідальність у вигляді штрафів, виправних робіт, обмеження чи позбавлення волі до 3-х років (у випадках з обтяжуючими обставинами – до 5-8 років) із тривалою заборонаю обіймати певні посади чи вести певну діяльність [4].

До категорії порушень порядку застосування трансплантації відносять незаконне вилучення анатомічних матеріалів:

– через примушування, обман, зловживання довірою, погрози, насильницьке донорство;

– через не дотримання процедури, згідно якої отримується згода / незгода на вилучення анатомічних матеріалів;

– через підробки заяв на згоду чи незгоду на вилучення анатомічних матеріалів;

– через отримання згоди чи незгоди від осіб, які не усвідомлювали свої дії чи не могли керувати ними;

– через так звані «тіньові схеми» роботи медичних закладів, в обхід банку органів і тканин [6, с. 90];

– у осіб, які перебували у безпорадному стані, у осіб, які матеріально чи психологічно залежали від порушника;

– в не акредитованих закладах охорони здоров'я, які не мають права на здійснення такої діяльності;

– порушення норм захисту інформації про донорів та реципієнтів;

– внесення недостовірних даних до реєстрів в інформаційній системі трансплантації та інше.

Названі порушення є підставами для притягнення злочинців до кримінальної відповідальності.

Історія змін статті 143 КК України демонструє шлях законодавця до криміналізації порушень порядку незаконної трансплантації. Наприклад, сьогодні ч. 1 цієї статті не просто називає злочинне умисне порушення порядку трансплантації, а й пояснює це порушення як таке, що «спричинило істотну шкоду здоров'ю потерпілого». Затвердження цієї новели у грудні 2019 року призвело до суттєвих змін у практиці застосування ч. 1 ст. 143 КК [1], адже тепер потрібно встановлювати не лише самі порушення, а й визначати рівень істотної шкоди здоров'ю потерпілих і причинно-наслідкові зв'язки між діями та суспільно небезпечними наслідками.

Формулювання «істотна шкода здоров'ю потерпілого» є оціночним поняттям (тобто узагальненим поняттям, яке законодавець не роз'яснив детально, не конкретизував, і тому правозахисники тлумачать це поняття відповідно до конкретних правозастосовних ситуацій кожний на свій розсуд).

Не вщухають дискусії й щодо суспільно небезпечних наслідків, спричинених медичними правопорушеннями, адже такі наслідки у Кримінальному Кодексі України мають різні формулювання:

– у ч. 1 ст. 131 наслідки неналежного виконання медичними працівниками своїх професійних обов'язків сформульовані як «зараження особи вірусом імунодефіциту чи іншою невиліковною інфекційною хворобою, небезпечною для життя людини»;

– у ст. 138 наслідки незаконної лікувальної діяльності закріплені як «тяжкі наслідки»;

– у ч. 1 ст. 139 наслідки, спричинені тим, що медичний працівник не надав допомоги хворому, визначені таким чином: «якщо медичному працівнику завідомо відомо, що ненадання допомоги може мати тяжкі наслідки для хворого»;

– у ч. 2 ст. 139 ті ж самі наслідки сформульовані як «смерть хворого або інші тяжкі наслідки»;

– у ч. 1 ст. 140 наслідки недбалого чи несумлінного ставлення медичних чи фармацевтичних працівників до своїх обов'язків окреслені як «тяжкі наслідки для хворого»;

– у ст. 141 наслідки порушень прав пацієнта сформульовані як «смерть пацієнта або інші тяжкі наслідки»;

– у ч. 1 ст. 142 наслідки незаконного проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною закріплені як «створення небезпеки для життя чи здоров'я»;

– у ч. 2 ст. 142 ті ж самі наслідки, вчинені щодо неповнолітнього, 2-х чи більше осіб, через примушування або обман, зафіксовані як «тривалий розлад здоров'я потерпілого»;

– у ст. 145 наслідки незаконного розголошення лікарської таємниці зазначені як «тяжкі наслідки» [4, 1].

Із списку статей про медичні злочини видно, що суспільно небезпечні наслідки ні в одній статті (окрім ст. 143) не характеризуються поняттям «істотна шкода здоров'ю потерпілого» (іншимисловами, це поняття більше ніде не конкретизується).

Також у ч. 1 ст. 143 КК України був виправлений і припис «умисне» до слова «порушення»: умисне порушення порядку трансплантації. Така правка статті чітко вказує на те, що кримінальне покарання злочинець нестиме тільки у випадку умисних дій, що порушують встановлений законом порядок трансплантації. Попередньою редакцією ч. 1 ст. 143 КК України порушення могло визначатись як умисним, так і необережним. Багато фахівців (Н. А. Жерж, О. О. Володіна та інші) вважають, що діяння, передбачене ч. 1 ст. 143 КК України, може бути виключно умисним, а в праці О. О. Мисливої зазначено й додатковий умисел отримати вигоду. Після додавання вказівки «умисне» постали нові питання – яку кримінальну відповідальність нестиме злочинець за необережне порушення порядку трансплантації?

Потрібно зазначити, що КК України ще не має статті для визначення злочином «тіньових схем» роботи в медичних установах, що займаються трансплантацією, на чому наголошує А. В. Мусієнко [6]. Також розширюють коло злочинів у сфері трансплантології й такі негативні чинники:

– не створений всеукраїнський банк органів і тканин;

– не вистачає установ, які можуть займатися трансплантацією;

– а ті установи, що мають дозвіл на пересадку органів, не мають ще достатнього рівня розвитку (нестача фінансування, сучасного обладнання, МЕДІА підтримки, а також досвіду, який напряму залежить від кількості проведених операцій й обміну напрацюваннями із закордонними колегами).

Встановлений законом порядок трансплантації порушується і в інший спосіб – через здійснення трансплантації без організації консилиуму лікарів в акредитованій державній чи комунальній установі охорони здоров'я для виявлення показань до пересадки органу [8]. У законодавстві України вживається поняття «консилиум лікарів», але чинне «Положення про консилиум лікарів» (затверджене наказом МОЗ України від 09.11.2020 № 2559) чітку процедуру скликання консилиуму не визначає; перелік випадків, що потребують скликання консилиуму, теж неможливо назвати вичерпним [10, 14]. Тому й питання покарання за не скликання консилиуму (чи несвочасне скликання) залишається дискусійним.

Ще одне недостатньо врегульоване поле, де можливі зловживання у питаннях трансплантації, стосується фетальних матеріалів (анатомічних матеріалів мертвого ембріона / плода людини). Трансплантація цих матеріалів вважається правомірною за наявності письмової згоди жінки, що остаточно вирішила перервати вагітність. У цьому питанні ще не окреслено чітких законодавчих меж, у рамках яких було би допустимо використовувати ембріони з метою наукових досліджень, адже й досі не визначений час, з якого зародок уже визнається як особа, що має усі правові наслідки. Згідно зі ст. 27 Конституції України, кожна людина має невід'ємне право на життя. Згідно зі ст. 6 «Право на життя та охорону здоров'я» ЗУ «Про охорону дитинства», «кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою» [3]. Початком життя вважають початок фізіологічних пологів (навіть якщо пологи передчасні чи штучно викликані). Саме з початку пологів будь-яка спроба посягати на життя кваліфікуватиметься вбивством. А до початку пологів до плоду людини кримінально-правова охорона ще не застосовується. Відсутність законодавчих норм щодо кримінально-правової охорони ембріону людини до моменту пологів та невизначеність у питаннях кримінальної відповідальності за злочинні дії у застосуванні трансплантації фетальних матеріалів може призводити до зловживань у цій сфері [8].

Українські науковці І. Л. Невзоров та М. Ю. Азаров дослідили Кримінальні кодекси різних країн, щоб зіставити міру кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з убивством з метою вилучення органів, і дійшли висновку, що українське законодавство адекватно враховує суспільну небезпечність таких злочинів і забезпечує відповідне покарання за них [8, с. 69]. Щодо ч. 4 ст. 143 КК України («Незаконна торгівля анатомічними матеріалами людини»), де українське законодавство передбачає покарання у вигляді позбавлення волі до 5 років, Європарламент рекомендує підвищити позбавлення волі до 10 років за організацію торгівлі анатомічними матеріалами,

вилученими насильницькими шляхами на території третіх країн. Щодо ч. 5 ст. 143 КК України («Дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб»), де українське законодавство передбачає покарання у вигляді позбавлення волі до 8 років, Європарламент також рекомендує підвищення верхньої межі покарання до 10 років.

Учені зазначають, що не дивлячись на те, що міра покарань за злочини у сфері трансплантації в українському законодавстві здебільшого збігається з мірою покарань у досліджуваних країнах, в Україні є ще чимало невирішених питань, які вже врегульовані у кримінальних кодексах досліджуваних країн (наприклад, досвід врегулювання дій з ембріонами людини в КК Естонії).

Одним з невирішених питань залишається і забезпечення кримінально-правової охорони «права на тілесну недоторканість після смерті» [8, с. 79]. КК України не передбачає покарання за незаконне вилучення матеріалів з померлих. О. О. Мислива запропонувала врегулювати цю недосконалість через розширене визначення поняття «наруга» у складі ст. 297 «Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого» КК України, доповнивши диспозицію статті пунктом про вилучення анатомічних матеріалів людини [5, с. 60].

Висновки. Найбільшими законодавчо визаними соціальними цінностями в Україні є людина, її право на життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку. Питання трансплантації (щодо порушень порядку вилучення матеріалів та призначення відповідних покарань за ці злочини) оголюють морально-етичні та медично-правові проблеми, що потребують вирішення і врегулювання.

Так, диспозиція (опис діянь і покарань за них) ч. 1 ст. 143 КК України у питаннях визначення міри кримінальної відповідальності й досі має бланкетний характер (не роз'яснений, не конкретизований, не повний) та потребує розкриття та конкретизації порушень встановленого порядку трансплантації.

Колізії (розбіжності, суперечності, неузгодження) при застосуванні бланкетної норми ч. 1 ст. 143 КК України потребують врегулювання зв'язків між статтями КК, що стосуються медичних злочинів, а також між законами та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють питання трансплантації.

Потребують вирішення питання, яку кримінальну відповідальність нестиме злочинець за необережне порушення порядку трансплантації, за організацію «тіньових схем» роботи медичних установ, що займаються трансплантацією, не скликання консилиуму лікарів з питань трансплантації, за незаконні дії з фетальними матеріалами людини, за незаконне вилучення матеріалів з померлих тощо.

Узгодження законів і нормативно-правових актів, що регулюють питання трансплантації, звужить коло питань і забезпечить нові можливості розвитку трансплантології в Україні.

Але часте внесення правок у чинне законодавство, що врегульовує питання трансплантології, призводить до плутанини, розходжень та складнощів у визначенні та дотримуванні порядку трансплантацій анатомічних матеріалів людини, через що ускладняється і констатація різних форм незаконних трансплантацій. Іншими словами, внесення кожної правки має бути попередньо обговореним, виваженим, обґрунтованим.

Вважаємо, що для законодавчого врегулювання означених у статті питань трансплантації потрібно дослідити законодавчі норми інших країн (кримінальна відповідальність за необережне порушення порядку трансплантації, організацію «тіньових схем» роботи медичних установ, що займаються трансплантацією, не скликання консилиуму лікарів з питань трансплантації, незаконні дії з фетальними матеріалами людини, незаконне вилучення матеріалів з померлих тощо).

Література

1. Гринчак С. В. Кримінальна відповідальність за незаконну трансплантацію: минуле, сучасне, майбутнє. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 244–256. URL: https://www.researchgate.net/publication/357189530_Criminal_liability_for_illegal_transplantation_past_present_future (дата звернення: 11.11.2023).
2. Про стандарти якості та безпеки людських органів, призначених для трансплантації : Директива ЄС № 2010/45/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b38 (дата звернення: 15.11.2023).
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 26.11.2023).
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *База даних (БД) «Законодавство України»* / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 11.11.2023).
5. Мислива О. О. Кримінально-правова характеристика та запобігання незаконній діяльності у сфері трансплантації : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ДДУВС, 2019. 220 с.
6. Мусієнко А. В. Боротьба зі злочинами у сфері трансплантації органів та тканин людини. *Вісник прокуратури*. 2007. № 8. С. 89–91.
7. Порядок констатації та діагностичні критерії смерті мозку людини : затв. наказом МОЗ України від 09.11.2020 № 2559. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1260-20#Text> (дата звернення: 12.11.2023).
8. Невзоров І. Л., Азаров М. Ю. Актуальні проблеми подолання нелегальної трансплантології в контексті боротьби з організованою злочинністю, 2014. Вип. № 1 (32) 2014.
9. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 26.11.2023).

10. Положення про консилиум лікарів: затв. наказом МОЗ України від 09.11.2020 № 2559. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1261-20#Text> (дата звернення: 26.11.2023).

11. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини : Закон України від 17.05.2018 № 2427-VII. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення: 26.11.2023).

12. Про затвердження Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації: затв. наказом МОЗ від 29.11.2002 № 432. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0432282-02> (дата звернення: 12.11.2023).

13. Проект нового кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/08/12/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-25-07-2021-1.pdf> (дата звернення: 25.11.2023).

14. Правовий звичай як джерело права та регулятор відносин у сфері надання медичної допомоги. Комітет медичного і фармацевтичного права та біоетики : веб-сайт. URL: <https://medcom.unba.org.ua/publications/2976-pravovij-zvichaj-yak-dzherelo-pravata-regulyator-vidnosin-u-sferi-nadannya-medichnojdoromogi.html> (дата звернення: 26.11.2023).

15. Трансплантація органів в Україні: що зміниться. Юридична газета online : веб-сайт. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravofarmaceutika/transplantaciya-organiv-v-ukrayinishcho-zminitsya.html> (дата звернення: 11.11.2023).

16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 11.11.2023).

17. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/find?text> (дата звернення: 12.11.2023).

Анотація

Ткач Ю. О. Покарання за порушення встановленого законом порядку застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини та шляхи його вдосконалення. – Стаття.

У статті досліджено праці українських вчених та правові норми законодавства України щодо порушення встановленого законом порядку застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини та призначення відповідної міри покарання за ці злочини; виявлено прогалини та різночитання відповідних статей КК України (наприклад, обговорено колізії при застосуванні бланкетної норми ч. 1 ст. 143 КК України та наголошено на розбіжностях у формулюванні в українському законодавстві суспільно небезпечних наслідків, спричинених медичними правопорушеннями). Також окреслено коло злочинів, пов'язаних із порушенням порядку трансплантації, які ще не достатньо врегульовані в українському законодавстві. До таких дій можна віднести питання про кримінальну відповідальність за необережне порушення порядку трансплантації, за організацію «тіньових схем» роботи медичних установ, що займаються трансплантацією, за не скликання консилиуму лікарів з питань трансплантації, за незаконні дії з фетальними матеріалами людини, за незаконне вилучення матеріалів з померлих тощо. Приділено увагу і визначенню кола питань для подальшого обговорення науковцями з метою пошуку рішень для вдосконалення українського законодавства у питаннях кримінальної

відповідальності за злочини у сфері трансплантації. Узгодження законів і нормативно-правових актів, що регулюють питання трансплантації, звужить коло питань і забезпечить нові можливості розвитку трансплантології в Україні, а також наблизить цю галузь до європейських стандартів. Стаття попереджає і про шкоду частого внесення правок у чинне законодавство, що врегульовує питання трансплантології, адже це призводить до плутанини, розходжень та складнощів у визначенні та дотримуванні порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини, через що ускладняється і констатація різних форм незаконних трансплантацій. Тому внесення кожної правки має бути попередньо обговореним, виваженим, обґрунтованим. Стаття окреслює перспективи подальших досліджень і дискусій.

Ключові слова: трансплантація, незаконна трансплантація, анатомічні матеріали людини, покарання за незаконну трансплантацію, порядок застосування трансплантації.

Summary

Thach Yu. O. Punishment for violation of the procedure established by law for the application of transplantation of human anatomical materials and ways of its improvement. – Article.

The article examines the works of Ukrainian scientists and the legal norms of the legislation of Ukraine regarding the violation of the procedure established by law for the application of transplantation of human anatomical materials and the appointment of the appropriate measure of punishment for these crimes; gaps and different interpretations of relevant articles of the Criminal Code of Ukraine were identified (for example, conflicts were discussed in the application of the blanket norm of Part 1 of Article 143 of the Criminal Code of Ukraine and differences in the formulation of socially dangerous consequences caused by medical offenses in Ukrainian legislation were emphasized). The range of crimes related to the violation of the transplantation procedure, which are not yet sufficiently regulated in Ukrainian legislation, is also outlined. Such actions can include the issue of criminal liability for careless violation of the transplantation procedure, for the organization of «shadow schemes» of the work of medical institutions engaged in transplantation, for not convening a conference of doctors on transplantation issues, for illegal actions with human fetal materials, for illegal removal of materials of the dead, etc. Attention was also paid to defining the range of issues for further discussion by scientists in order to find solutions for improving Ukrainian legislation in matters of criminal responsibility for crimes in the field of transplantation. Harmonization of laws and regulations governing transplantation issues will narrow the range of issues and provide new opportunities for the development of transplantology in Ukraine, as well as bring this industry closer to European standards. The article also warns about the harm of frequent amendments to the current legislation regulating the issue of transplantology, because this leads to confusion, discrepancies and difficulties in determining and observing the order of transplantation of human anatomical materials, which makes it difficult to ascertain various forms of illegal transplantation. Therefore, the introduction of each amendment must be previously discussed, weighed, and substantiated. The article outlines the prospects for further research and discussion.

Key words: transplantation, illegal transplantation, human anatomical materials, punishment for illegal transplantation, procedure for applying transplantation.